

Урок беларускай літаратуры “Скарбы роднага краю”

Абагульняючы ўрок па раздзеле “За смугою стагоддзяў” у V класе

С. М. Грыцук,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
СШ № 9 г. Пінска

Мэта:

- абагульніць вывучанае па дадзенай тэме;
- замацаваць і прывесці ў сістэму набытыя веды, уменні вучняў; прыўнесці ў навучальны працэс элементы займальнасці, творчасці;
- выхоўваць павагу да народнай мудрасці, кемлівасці беларускага народа, да жывога беларускага слова.

Тып урока: урок замацавання ведаў.

Абсталяванне: выстава кніг, вучнёўскія ілюстрацыі да фальклорных твораў, карткі з рознаўзроўневымі заданнямі.

Ход урока

1. Арганізацыйны момант

Добрай раніцы! Сядайце, калі ласка! Я спадзяюся, што раніца ў вас сапраўды добрая, і вы прыйшлі да мяне на ўрок з цудоўным настроем. А каб настрой не сапсаваўся, а яшчэ больш палепшыўся, вы павінны добра працаваць, набываць новыя веды, атрымліваць добрыя адзнакі.

2. Паведамленне тэмы і мэты ўрока

Працаваць мы сёння будзем на ўроку па тэме “Скарбы роднага краю”. Адкажыце, якія скарбы нам пакінулі нашы продкі, што іх можна здабываць на ўроку літаратуры? Пра якія скарбы ў нас сёння будзе ісці гаворка? (*творы ВНТ*) Але вы можаце сказаць, што ўсе гэтыя творы мы ўжо з вамі вывучалі на папярэдніх уроках. Наша сённяшняя задача – успомніць усё, што ведаем пра ВНТ, абагульніць набытыя веды і замацаваць набытае.

3. Работа над тэмай урока

Народная творчасць – нікім да канца не прачытаная, мудрая кніга. Пяшчотныя, светлыя яе старонкі з мілагучнымі калыханкамі разгарнулі перад намі ў дзяцінстве нашы матулі і бабулі. Пасля нас захаплялі цікавыя казкі. Мудрасцю і паэтычным характам уражвалі прыказкі і загадкі. З паданняў і легенд паўстае перад намі гісторыя роднай Беларусі. Мінаюць стагоддзі, а радкі гэтай кнігі, напісаныя душой народа, не старэюць. Яны будуць жыць, узбагачаць наш розум і сэрца, вучыць нас дабру і справядлівасці, самаадданай любові да роднага краю.

Шмат вершаваных твораў прысвечана гэтай выдатнай кнізе, паслухайце і вы цудоўныя радкі. (Чытае верш вучань)

*Спакон вякоў п'яе народ
І песні б'юць жывой крыніцай.
Мы з плыні тых крышталёвых вод
Спяшым з прыемнасцю напіцца.
З грамадскіх сходзячы дарог,
Мы часта ідзём у цень дубровы
Грудзьмі прылегчы на мурог
І чэрпаць з гукаў роднай мовы
Нектар жывога пачуцця –
Па з'явах у люстры гэтых водаў
Знаходзіць шлях свайго народа
У веры вечнага жыцця,
Фальклор, фальклор – душа народа...*

Падарожжа ў краіну ВНТ

У краіну народнай творчасці – скарбніцу роднага краю – наша сённяшняе падарожжа, у якім некаторыя з вас будуць падарожнікамі, а некаторыя і праваднікамі, што будуць дапамагаць вам успомніць ужо пройдзеныя на папярэдніх уроках дарожкі, а таксама паведамляць аб новым, цікавым, невядомым. Пачнём.

Свет незвычайнага і прыгожага, дзе дабро заўсёды пермагае зло, дзе вышэй за ўсё ставіцца праўда, справядлівасць, асуджаецца гультайства, хлусня, здрада.

- Як называюцца такія творы? (Казкі)
- Што называецца казкай?
- Прагледзім інсцэніроўку казкі (“Лёгка хлеб”)
- Якіх казачных герояў вы ўбачылі?
- З якой казкі ўзяты ўрывак для інсцэніроўкі?
- Да якога віду казачнага жанру адносіцца? (Пра жывёл)
- Якія віды казак вы яшчэ ведаеце? (Чарадзейныя, бытавыя)
- Малюнкі якой казкі вы бачыце на дошцы? (“Залаты птах”)
- Да якога віду казак адносіцца?
- Якія казкі вывучалі яшчэ?

Цудоўным скарбам з'яўляецца гэты жанр. Ён надае мове выразнасць, дасціпнасць, паэтычнасць. Сваёй мудрасцю, заснаваннай на багатым вопыце, выхоўвае нас і вучыць.

- Што гэта за скарб? (Прыказкі і прымаўкі)
- Што называецца прыказкай, прымаўкай? У чым адрозненне?
- Па дадзеных словах складзі прыказку і растлумач яе павучальны змест. (Прапануюцца на асобных лістах словы з прыказкі. *Без працы няма чаго хлеба шукаці.*)

- Да якой казкі можна аднесці гэтую прыказку?

Віктарына на лепшага знаўцу народных прыказак і прымавак: вучні па чарзе называюць прыказкі і прымаўкі на любую тэму і тлумачаць іх павучальны змест. Хто апошні назаве, той і пераможца.

Яны складаюць адну з важнейшых частак беларускага народнага эпасу. Як у чароўным люстэрку, адбілася у іх сівая даўніна. Старажытныя ўяўленні пра

паходжанне сусвету, пра гістарычныя падзеі, пра паходжанне назваў вёсак, гарадоў, рэк, азёр апавядаюць яны нам.

- Што гэта? (Легенды і паданні).
- Што называецца легендай, паданнем?

Вучні нашага класа мелі заданне падрыхтаваць легенды ці паданні аб тых мясцінах, дзе мы жывём: пра Пінск, пра Палессе. Давайце паслухаем.
(*Паведамленні вучняў.*)

Яны развіваюць нашу кемлівасць, назіральнасць, вучаць параўноўваць, пашыраць круггляд. І ўсё гэта робяць весела, з жартам. У казках яны былі не раз сродкамі выпрабавання розуму героя.

- Які гэта жанр? (Загадкі)
- Што называецца загадкай?
- Якія загадкі бываюць паводле тэматыкі?

У наш час шмат разнастайных выданняў, часопісаў, газет, цэлых зборнікаў, дзе надрукаваны загадкі. Амаль любая з кніг, што знаходзіцца і на нашай выставе, змяшчае загадкі. А ці ведаеце вы, хто першым пачаў запісваць і друкаваць загадкі?

Паведамленне вучня “Як да нас дайшлі загадкі?”

Прадстаўленне вучнем зборніка загадак.

Публікацыі загадак працягваюцца і ў наш час. Вучнямі нашага класа выпушчаны зборнік загадак з адгадкамі да іх у малюнках, якія яны прыдумалі самі. Паспрабуйце і вы адгадаць некаторыя з іх. (Чытае загадкі са зборніка. Малюнкi-адгадкі размешчаны на дошцы).

Праверка дамашняга задання

Кожны з вучняў выпісваў прыкметы і павер’і, звязаныя з месяцам яго нараджэння. Вучні зачытваюць прыкметы і павер’і.

4. Замацаванне ведаў, уменняў, навыкаў

Вучні па варыянтах выконваюць рознаўзроўневыя заданні да раздзела “Вусная народная творчасць”.

5. Падвядзенне вынікаў урока

Вось і закончылася наша падарожжа па краіне мудрага слова народнага. Ніколі не забывайце пра гэтую багатую спадчыну, шануйце яе, вывучайце. А закончым сённяшні урок словамі Фёдара Міхайлавіча Янкоўскага:

“Жыве наша слова. Як жылі і жыць будуць нашы неацэнныя Францыск Скарына, Кастусь Каліноўскі, Францішак Багушэвіч, Максім Багдановіч, Янка Купала і Якуб Колас. Як жыла і каб жыла, цвіла яна — БЕЛАРУСЬ. Жыві, наша слова!”

Як вы разумееце такія суадносіны: жыве Беларусь, калі жыве родна слова, родная мова?

Скажыце, якая дзяржава лічыцца незалежнай, самастойнай? (Якая мае герб, гімн, сцяг, МОВУ.) Карані нашай дзяржаўнай беларускай мовы ў далёкай даўнасці, менавіта творы ВНТ нарадзілі гэту мову, таму мы павінны шанавіць, аберагаць, вывучаць гэты неацэнны скарб.

6. Рэфлексія

7. Дамашняе заданне.

Напісаць лісты сябрам пра сённяшні ўрок.